

Keywords: the consciousness, the self-consciousness, the self-esteem, the self-respect, the self-knowledge, the students' age, the cognitive component, the component of the self-respect.

Відомості про автора:

Малихіна Ольга Андріївна – аспірантка кафедри психології Бердянського державного педагогічного університету, м. Бердянськ, Україна, moart1902@gmail.com

Information about the author:

Malykhina Olga – postgraduate of the department psychology Berdyansk state pedagogical university, Berdyansk, Ukraine. moart1902@gmail.com

Статтю подано до друку 26.03.2017.

УДК 159.923.3:958.947.2

© О. І. Санніков, 2017

О. І. Санніков (м. Одеса)

**КОНЦЕПЦІЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ОСОБИСТІСТЮ
ЯК ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО КОНСУЛЬТАНТА**

Санніков О. І. Концепція прийняття рішень особистістю як теоретична модель діяльності професійного консультанта. У даному повідомленні показана сучасна проблематика професійного консультування, виділені завдання консультаційної діяльності, що забезпечують взаємодію особистості зі світом професій. Позначені умови й обмеження, що вимагають нетрадиційного підходу в створенні сучасної технології консультування професіонала. Представлені результати аналізу вітчизняних і закордонних психологічних підходів до вивчення вибору й прийняття рішень особистістю, додання обмежень означених підходів дозволило запропонувати психологічну систему прийняття рішень особистістю. Показано, що вибір і прийняття рішень особистістю є продуктом психологічної системи прийняття життєвих рішень.

Презентована структура психологічної системи прийняття особистістю життєвого рішення, яка охоплює три функціональні блоки – блок особистісних компонентів, блок взаємодії із середовищем і блок компонентів рішимості. Визначено основні функції, що реалізовані кожним блоком психологічної системи вибору, встановлена роль рішимості особистості в керуванні прийняттям продуктивного рішення. Рішимість розуміється як багатокomпонентна цілісна властивість особистості, здатність сміливо й незалежно приймати зрілі життєві рішення, вибірково використовуючи при цьому особистісні ресурси. Доведено, що вибір й прийняття життєвого рішення є проявом активності особистості, що притаманна всім формам життєдіяльності й професійної діяльності особистості.

Уніфікація показників і структурних компонентів психологічної системи, їх універсальність і вимірність у варіативних умовах життєдіяльності й професійної діяльності, забезпечують можливість їх використання в технології професійного консультування.

Ключові слова: професійне консультування, прийняття рішення особистістю, вибір особистості, психологічна система прийняття життєвих рішень, рішимість, життєві рішення особистості.

Постановка проблеми. Проблематика професійного консультування в останні роки стає все більш актуальною у зв'язку зі зміною умов, у яких змушений працювати професіонал, у зв'язку

з ускладненням змісту самих професій, розширенням функцій і завдань діяльності, що виконується професіоналом. Саме консультант виступає посередником активної взаємодії *особистості* зі світом професій, реалізуючи в цьому процесі основні завдання професійного консультування.

До найбільш важливих у комплексі цих завдань слід віднести не стільки ті, що стали вже традиційними, скільки ті, котрі для свого вирішення забезпечені концептуальними наробітками, їх теоретичним узагальненням і методичним інструментарієм (тестами, психомоторними пробами тощо). У першу чергу, такими є: допомога особистості в професійному самовизначенні; допомога в пошуку персонального місця у світі професій; вирішення проблеми придатності професії для людини в ситуації її вибору або проходження випробного терміну; вирішення проблеми адаптації особистості до варіативних умов діяльності; оцінка характеристик завдань і покладених на професіонала функцій; освоєння нових професійних ролей і системи професійних відносин; надання допомоги особистості в актуалізації її професійного й особистісного потенціалу, професійної реабілітації тощо.

Завдання, що виникають, спричиняють необхідність підготовки особистості до внутрішнього перетворення для самореалізації в змінних умовах, наприклад, у зв'язку зі звільненням працівника, ліквідацією його посади, суб'єктивною незадоволеністю змістом праці, тривалою перервою в роботі (військова служба, хвороба, догляд за дитиною) тощо [7; 9, с. 279-281].

В останні роки усе більш актуальними в роботі консультанта стають: допомога в виборі іншої професії, орієнтація фахівця на перепідготовку; розробка перспектив розвитку професіоналізму; пошук шляхів подолання криз і безрухів у професійному зростанні; фокусування клієнта на пошук індивідуального стилю професійної самореалізації; психологічний супровід реабілітації фахівця тощо.

Разом з тим, громіздкість використовуваного діагностичного матеріалу, тривалість процедур оцінки й інтерпретації вимірюваних показників, а також багатоплановість, багатоаспектність сучасних професій, різко звужують сферу застосування розроблених рекомендацій. Така ситуація робить особливо гострою проблему пошуку обмеженого числа вимірюваних показників для одержання максимальної правдоподібності позиції професійного консультанта відносно проблеми клієнта, психологічних чинників поведінки й учинків клієнта в різних професійних середовищах.

Аналіз наукових досліджень. Аналіз досвіду професійного консультування, узагальнення численних результатів вітчизняних і закордонних досліджень первинної й вторинної професійної самореалізації особистості (професійної ідентифікації, деструкцій і стагнацій професійної діяльності), дозволили виявити структурну складову, яка виявляється в будь-якій формі активності особистості, у всій різноманітності сфер її життєдіяльності, – «вибір і прийняття особистістю життєвих рішень» [5].

Незважаючи на те, що трактування понять «вибір» і «прийняття рішення» у роботах сучасних дослідників відрізняється, усі автори визнають провідну роль особистості. Вибір Г. О. Балл розуміє як фрагмент функціонування активної системи (що розуміється як особа) у ситуації, що характеризується певними ознаками [1, с. 102–103]. Л. В. Помиткіна показала, що прийняття стратегічних життєвих рішень є не тільки складним особистісним детермінованим циклічним процесом, рішення «...носять особливий, доленосний характер і впливають на подальше життя особистості» [4, с. 309]. На думку І. А. Сербін-Жердецької, «життєві рішення як відповідь особистості на ті, або інші обставини й події, є ефектом цілісної структури особистості, заломлює й опосередковує всі зовнішні впливи – події й обставини життя» [8, с. 112]. Параметри прийнятих життєвих рішень у багатьох випадках вже не просто в більшому або меншому ступені

залежать від особистості, але й нею визначаються. Подібні дослідження, проведені В. М. Чернобровкіним, С. Плаусом, Г. Гігеренцером, А. В. Карповим, по вдосконаленню професійного навчання, організації професійного добру, також підтвердили провідну роль особистості в прийнятті рішень [2; 3; 9; 10].

Метою статті є визначення структури психологічної системи прийняття життєвих рішень з метою використання закономірностей її функціонування в технології професійного консультування. Розуміння закономірностей вибору особистості, використання особистістю психологічної системи прийняття рішень, дозволять професійному консультантові забезпечити більш стійкий прогноз шляхів самовизначення особистості в професії, оцінити її професійний потенціал, визначити перспективи розвитку професіонала тощо.

Виклад основного матеріалу та результати дослідження. Дослідження проводилося протягом 2006 – 2015 років. В експериментах на різних етапах взяло участь 3980 осіб, чоловіків і жінок, у віці від 19 до 47 років. Для вивчення прийняття рішень створена система психодіагностичних процедур дослідження, яка включала: а) методики, що спрямовані на вивчення різних показників і характеристик феномена прийняття рішень і рішимості (МОПР, Л. Манна; ЛФР-25, Т.В. Корнілової; Вольові властивості особистості, М. В. Чумакова та ін.); б) методики, що діагностують різні властивості особистості, які гіпотетично пов'язані з показниками досліджуваного феномена й певною мірою виступають як його детермінанти і ресурси (SACS, С. Хобфоллу; EQ, Н. Холу; і ін.) [5, с. 146 – 147]. Узагальнення результатів вивчення особливостей функціонування системи прийняття рішень у різних умовах життєдіяльності й професійної діяльності, дозволило висловити наступне.

Прийняття рішення особистістю – це, насамперед, особистісний вибір з альтернативних можливих варіантів, детермінованих психологічною організацією особистості, за участю її різномірних характеристик, котрі відбивають її цілісність. Прийняття життєвого рішення – це специфічний, життєво важливий прояв активності особистості, що здійснює вибір варіанта, найкращого з можливих, або суб'єктивно сприйманих особистістю як таких для вирішення життєвої ситуації. «Життєві рішення», як результат і продукт психологічної системи – це *система* організації й регуляції життєдіяльності людини, у центрі якої перебуває особистість, що не тільки приймає життєве рішення, але й відповідальність за нього. Система життєвих рішень перебуває в постійному русі, зміні протягом життя, в процесі організації й регуляції, що робить регуляторний компонент системи прийняття рішень особистістю стрижневим, опорним і системотвірним.

Майже всяке обговорення проблеми завершується рішенням як таким, тобто початком наступного розгортання дій. Але насправді рішення не є початком, це результат дуже тонкої й великої роботи, проробленою особистістю. Тому виникла необхідність охопити увагою не тільки сам акт прийняття рішення, але й простір, стадію «вирішення», яка його формує й визначає його спрямованість, а, отже – розглянути прийняття рішення як складне психічне явище. Виявилось, що прийняття рішення неможливо без цієї стадії, що визначає, які саме обставини повинні бути враховані, з якого набору потрібно вибирати дії або формувати систему дій, найбільш адекватну умовам оцінюваної ситуації або відповідну до вимог компонентів психологічної системи прийняття життєвого рішення. Тому використання терміна «*рішення*» не повинне бути фактором, що гіпнотизує, це є кінцевий акт однієї реалізації практично безперервної й досить розгалуженої психологічної системи – прийняття життєвого рішення, і початок іншого.

Система прийняття життєвого рішення являє собою відносно стійку структурну організацію властивостей особистості, що виконують активне перетворення, організацію й упорядкованість елементів і чинників навколишнього або віртуального середовища, що впливають на життєві ситуації, використовуючи для цього ресурси й можливості особистості по трансформації

параметрів поточної ситуації життєдіяльності. Розуміючи специфіку й особливості результату функціонування такої системи – життєве рішення – ми виділяємо в ній три функціональні блоки, що охоплюють специфічні характеристики: блок особистісних компонентів, блок компонентів взаємодії із середовищем і блок компонентів рішимості.

До першого, *блоку особистісних компонентів*, ми відносимо сукупність властивостей особистості, що забезпечують «прийняття життєвої ситуації», висування варіантів рішення, вибір і прийняття життєвого рішення. Другий, *блок компонентів взаємодії особистості із середовищем*, містить у собі властивості особистості, що забезпечують вироблення стратегії й дії особистості з реалізації прийнятого рішення й оцінці прогнозу наслідків його реалізації. Третій, *блок компонентів рішимості*, включає властивості особистості, що забезпечують керування прийняттям продуктивного життєвого рішення особистістю [400, с. 102].

Блок особистісних компонентів системи прийняття життєвого рішення утворений: вольовим, емоційним, когнітивним, мотиваційним і компонентом соціального досвіду. У сукупності ці компоненти забезпечують ресурсами прийняття життєвого рішення за рахунок реалізації основних функцій. Основними функціями *вольового компонента* в прийнятті рішення є: контроль і регуляція вольових дій особистості по подоланню труднощів і бар'єрів; контроль реалізації вибору в ситуаціях визначеності, ризику й невизначеності. Функції *емоційного компонента* (з урахуванням специфіки регуляції прийняття життєвого рішення в цілому) охоплюють: формування й маркування (емоційне фарбування) образа середовища – життєвої ситуації; відношення до результатів порівняння життєвої ситуації з тими, що зберігаються в індивідуальному досвіді життєдіяльності (буттєвому, соціальному); упереджене оцінювання й вибір значимих альтернатив рішення; оцінювання суб'єктивної корисності життєвого вибору, його реалізації й наслідків (санкція емоцій).

Реалізація функцій *когнітивного компонента особистості*, що приймає рішення забезпечує: аналіз характеристик ситуації, що виникла (невизначеності, ризику, визначеності); аналіз наявної інформації й відстеження відсутньої для вибору варіантів рішення; аналіз бар'єрів, труднощів вибору й особистісних ресурсів для їхнього подолання; раціональне оцінювання ефективності життєвого вибору, його реалізації й наслідків (санкція розуму). Основними функціями *мотиваційного компонента* є здійснення контролю й регуляції мотивів, спонукань і дій особистості у виборі та його успішної реалізації. Мотиваційний компонент забезпечує активність особистості та її спрямованість на пошук варіанта вибору й досягнення мети – прийняття життєвого рішення.

Особлива роль у блоці особистісних компонентів приділяється *індивідуальному соціальному досвіду*. Його склад і рівень сформованості визначається досвідом життєдіяльності особистості й забезпечує реалізацію декількох складних функцій. Функція зберігання відбиває знання, уміння, звички й навички прийняття життєвих рішень. Функція відбиття показує, що досвід прийняття рішень у життєдіяльності, особистість здобуває в процесі соціалізації (формується при виразній спрямованості й інтересах особистості). Функція накопичення узагальнює в особистості: наявні варіанти прийняття рішення в завданнях життєдіяльності; життєві рішення, котрі часто повторюються; навички подолання протиріч; розвинені вміння знаходити вихід з важких життєвих ситуацій. Роль цього компонента досить велика з низки причин. По-перше, у ситуації особистісного або екзистенційного вибору (ризик, невизначеність) рішення повинні враховувати ймовірнісний характер подальшого розвитку ситуацій. По-друге, необхідно враховувати наповненість ситуацій елементами стихійності, випадковості й стохастичності. Нарешті, однієї з найважливіших є функція економії ресурсів особистості. Вона є джерелом актуалізації доведених до автоматизму рішень, які зберігаються та пов'язані із самообслуговуванням, побутовою діяльністю тощо.

Блок компонентів взаємодії із середовищем у системі прийняття рішення здійснює організацію й контроль реалізації вибору особистості й оцінку його наслідків. Блок включає операціональний і результуючий компоненти. *Операціональний компонент* забезпечує контроль за спонуканням, вибір стратегії прийняття рішення і його реалізацію при виявленні в життєвій ситуації джерела протиріччя. Чим вище рівень сформованості складових операціонального компонента, тим нижче невизначеність ситуації й небезпека ризику здійснення дій, які можуть викликати втрати. *Результуючий компонент системи* орієнтований на формування й реалізацію прийнятого варіанта рішення, а також забезпечує контроль показників стійкості особистості в ситуації вибору. До показників стійкості прийняття рішень відносяться: *продуктивність* прийнятого рішення; *соціальна значимість і суб'єктивна корисність* для особистості; *ефективність* прийнятого рішення; оцінка психологічної вартості актуальної самореалізації – вибору особистості.

Блок компонентів *рішимості* здійснює керування й регулювання прийняття рішення. Блок презентований: компонентом орієнтації (настроєвості) на прийняття рішення; компонентом розумності (мудрості) в прийнятті рішення; компонентом неухильності (стійкості); компонентом ергічності (активності) в прийнятті рішення. *Рішимість* як регуляторна підсистема прийняття життєвого рішення: здійснює координацію функціонування особистісних компонентів, компонент взаємодії із середовищем; забезпечує включення особистості в систему взаємодії із середовищем життєдіяльності; забезпечує супровід і регулювання прийняття рішення; координує добір, актуалізацію й керування ресурсами, які необхідні особистості для прийняття рішення. Розгорнутий опис елементів, що утворюють рішимість, презентовано в інших наших роботах [5; 6].

Можна позначити, як мінімум, три групи джерел прийняття рішень, рівно вірогідних і не мінливих у різних умовах і формах життєдіяльності й професійної діяльності особистості. Це: зовнішні джерела, що зумовлені дією чинників життєдіяльності, і сприймані особистістю як значимі й важливі; соціально-психологічні, що пов'язані з функціонуванням особистості в системі суспільних (у тому числі міжособистісних, міжгрупових) відносин; внутрішні, психологічні джерела, обумовлені індивідуально-психологічними, особистісними особливостями суб'єкта життєдіяльності, властивостями і якостями особистості.

Висновки.

1. Психологічна система прийняття життєвих рішень відбиває цілісність особистості, яку утворюють взаємозалежні й комплексно організовані для прийняття життєвого рішення елементи. Структура властивостей, що утворюють блоки й компоненти системи, носить явно виразний і сталий характер, що зберігає виразність своїх характеристик у межах типу прийнятого рішення, активності або форми життєдіяльності, професійної діяльності.

2. Зміна умов ситуації життєдіяльності призводить до активізації тих властивостей особистості, які в сукупності забезпечують прийняття життєвого рішення. Саме в такій гнучкості виявляються можливості регуляторного компонента системи, основу якого становить рішучість – багатокомпонентна й цілісна характеристика особистості.

3. Вимірність компонентів і показників психологічної системи прийняття життєвих рішень дозволяє розглядати їх як системні згортки чинників, що визначають вибір і прийняття рішень особистістю в ситуаціях життєдіяльності, а також у технології професійного консультування.

Література

1. Балл Г. О. Орієнтири сучасного гуманізму (в суспільній, освітній, психологічній сферах) / Г. О. Балл. – Житомир : Волинь, 2008. – С. 101–107.
2. Карпов А. В. Психология принятия решения / А. В. Карпов. – Ярославль, 2003. – 240 с.
3. Плаус С. Психология оценки и принятия решений / С. Плаус. – М. : Филинь, 1998. –

368 с.

4. *Помыткина Л. В.* Психологические особенности принятия студентами стратегических жизненных решений / Л. В. Помыткина // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – М., 2013. – № 04 (51). – С. 308–313.
5. *Санников А. И.* Психология жизненного выбора личности / А. И. Санников. – Одесса : Изд-во ВМВ, 2015. – 440 с.
6. *Санников А. И.* «Решимость» и «решительность» в психологической системе принятия личностью жизненных решений / А. И. Санников // Теоретичні і прикладні проблеми психології: зб. наук. праць Східноукр. націон. ун-ту імені В. Даля. – Сєверодонецьк, 2016. – № 1 (39). – С. 201–213.
7. *Санников А. И.* Технология профессионального консультирования / А. И. Санников // Психолого-социологические технологии в современном менеджменте / Гриневецкий С. Р. и др. – К. : СМІЛ, 2005. – С. 278–307.
8. *Сербін-Жердецька І. А.* Життєвий вибір особистості та його складові компоненти / І. А. Сербін-Жердецька // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Психологія. – 2014. – Т. 19. – Вип. 3 (33). – С. 111-118.
9. *Чернобровкін В. М.* Психологія прийняття педагогічних рішень : монографія / В. М. Чернобровкін. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. – 448 с.
10. *Gigerenzer G.* Ecological intelligence: an adaptation for frequencies // The evolution of mind / D. D. Cummins, C. Allen (Eds.). – N.Y., Oxford: Oxford University Press, 1998. – Pp. 9–29.

Транслітераційний переклад літературних джерел

1. *Ball H. O.* (2008). *Oriientyry suchasnoho humanizmu (v suspilnii, osvittii, psykholohichnii sferakh)* [Landmarks of modern humanism (in the social, educational, psychological spheres)]. Zhytomyr : Volyn, pp. 101–107 [in Ukrainian].
2. *Karpov A. V.* (2003). *Psikhologiya priniatii resheniia* [The psychology of decision-making]. Iaroslavl [in Russian].
3. *Plaus S.* (1998). *Psikhologiya otsenki i priniatii reshenii* [Psychology of evaluation and decision-making]. M. : Filinie [in Russian].
4. *Pomytkina L. V.* (2013). *Psikhologicheskie osobennosti priniatii studentami strategicheskikh zhiznennykh reshenii* [Psychological features of students making strategic life decisions]. *Aktualnye problemy gumanitarnykh i estestvennykh nauk – Actual problems of the humanities and natural sciences. (Vol. 04(51), (pp. 308–313).* M. [in Russian].
5. *Sannikov A. I.* (2015). *Psikhologiya zhiznennogo vybora lichnosti* [Psychology life choices of personality]. Odessa : Izd-vo VMV [in Russian].
6. *Sannikov A. I.* (2016). «Reshimost» i «reshitelnost» v psikhologicheskoi sisteme priniatii lichnosti zhiznennykh reshenii [«Decisiveness» and «resolution» in the psychological system of making everyday decisions by a personality]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohiji – Theoretical and applied problems of psychology : Collected Works of East Ukrainian National University of Vladimir Dal (Vol. 1(39), (pp. 201–213).* Sjeverodonecjk [in Ukrainian].
7. *Sannikov A. I.* (2005). *Tekhnologiya professionalnogo konsultirovaniia* [Technology of professional counseling]. *Psikhologo-sotsiologicheskie tekhnologii v sovremennom menedzhmente* [Psychological and sociological technologies in modern management]. Grinevetskii S. R. (Ed.), (pp. 278–307). K. : SMIL [in Russian].

8. Serbin-Zherdetska I. A. (2014). Zhyttievyi vybir osobystosti ta yoho skladovi komponenty [Individual life choices and their constituents]. *Visnyk ONU imeni I. I. Mechnykova. Psykholohiia – Bulletin of the Odessa National University. The Psychology. T. 19, vol. 3 (33)*, pp. 111–118 [in Ukrainian].
9. Chernobrovkin V. M. (2010). *Psykhologhiia pryiniattia pedahohichnykh rishen – Psychology teacher decision making*. Luhansk : Vyd-vo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka» [in Ukrainian].
10. Gigerenzer G. (1998). *Ecological intelligence: an adaptation for frequencies. The evolution of mind*. D. D. Cummus, C. Allen (Eds.), (pp. 9–29). N.Y., Oxford: Oxford University Press [in England].

Санников А. И. Концепция принятия решений личностью как теоретическая модель деятельности профессионального консультанта. В данном сообщении показана современная проблематика профессионального консультирования, выделены задачи консультационной деятельности, обеспечивающие взаимодействие личности с миром профессий. Обозначены условия и ограничения, требующие нетрадиционного подхода в создании современной технологии консультирования профессионала. Представлены результаты анализа отечественных и зарубежных психологических подходов к изучению выбора и принятия решений личностью, преодоление ограничений которых позволило предложить психологическую систему принятия решений личностью. Показано, что выбор и принятие решений личностью являются продуктом психологической системы принятия жизненных решений.

Представлена структура психологической системы принятия личностью жизненного решения, которая включает три функциональных блока – блок личностных компонентов, блок взаимодействия со средой и блок компонентов решимости. Определены основные функции, реализуемые каждым блоком психологической системы выбора, и роль решимости личности в управлении принятием продуктивного решения. Решимость понимается как многокомпонентное целостное свойство личности, способность смело и независимо принимать зрелые жизненные решения, избирательно используя при этом личностные ресурсы. Доказано, что выбор и принятие жизненного решения являются проявлением активности личности, присутствующим во всех формах жизнедеятельности и профессиональной деятельности личности.

Унификация показателей и структурных компонент психологической системы, их универсальность и измеримость в вариативных условиях жизнедеятельности и профессиональной деятельности, обеспечивают возможность их использования в технологии профессионального консультирования.

Ключевые слова: профессиональное консультирование, принятие решения личностью, выбор личности, психологическая система принятия жизненных решений, решимость, жизненные решения личности.

Sannikov O. The concept of decision-making by the personality as a theoretical model of the activity of a professional consultant. This report shows the current problems of professional counselling, outlines the tasks of consulting activities that provide the interaction between the personality and the world of professions. Conditions and restrictions that require a non-traditional approach in creating a modern technology for professional counselling are indicated. Results of analysis of domestic and foreign psychological approaches to the study of the choice and decision-making of the personality are presented, overcoming the limitations of which allowed to propose a psychological system of decision-making by the personality. It is shown that the choice and decision-

making of the personality is the product of a psychological system for making life decisions.

The structure of the psychological system of decision making of the personality is presented which includes three functional blocks - a block of personal components, a block of interaction with the environment and a block of components of determination. The main functions realized by each block of the psychological system of choice and the role of the individual's determination in managing the adoption of a productive decision are determined. Decisiveness is understood as a multi-component integral property of the personality, the ability to boldly and independently take mature life decisions, selectively using personal resources. It is proved that the choice and adoption of a life decision is a manifestation of activity of the personality to be present in all forms of life activity and professional activity of the personality.

Unification of the indicators and structural components of the psychological system, their universality and measurability in the variable conditions of life and professional activity provide the opportunity for their use in technology of professional counselling.

Keywords: professional counselling, decision-making by the personality, choice of the personality, psychological decision-making system, determination, life decisions of the personality.

Відомості про автора:

Санніков Олександр Ілліч – доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри теорії та методики практичної психології, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, м. Одеса, Україна, asannikov2010@gmail.com

Information about the author:

Sannikov Oleksandr – Doctor of Psychological Sciences, Senior Researcher, associate Professor of Theory and Methodology of Applied Psychology Department, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky», Odessa, Ukraine, asannikov2010@gmail.com

Статтю подано до друку 22.06.2017.

УДК 159.922.27

© Т. І. Сватенкова, 2017

Т. І. Сватенкова (м. Ніжин)

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ТИМЧАСОВОЇ ДИТЯЧОЇ ГРУПИ

Сватенкова Т. І. Особливості роботи практичного психолога з дітьми молодшого шкільного віку в умовах тимчасової дитячої групи. Проаналізовано та систематизовано основні підходи, методи та специфіку роботи практичного психолога з тимчасовою дитячою групою дітей молодшого шкільного віку в умовах короткотривалих програм відпочинку та дозвілля на прикладі дитячого оздоровчого табору. Охарактеризовано основні проблеми дитячої тимчасової групи та, власне, окремої особистості в умовах адаптації до нового середовища і підходи до вирішення їх спеціалістом практичним психологом. Подано розгорнуту картину основних дитячих психотипів та рекомендації до взаємодії, розвитку та поліпшення здібностей дитини шляхом врахування особистісних темпераментальних і суто соціально-психологічних даних кожної дитини. Обґрунтовано важливість застосування групової роботи з дітьми саме молодшого шкільного віку.